

Stemmen van leden

Wat heeft een politieke partij haar leden te bieden, behalve toegang tot publieke functies? Antwoord: invloed op besluiten in het publieke domein.

Hoewel er ook nieuwe organisaties zijn die de weg van ledendemocratie niet opgaan (zoals de PVV en Trots op Nederland), zie je dat gevestigde partijen juist maatregelen nemen om de leden meer invloed te geven op de besluiten en het vaststellen van partijopvattingen — of in elk geval om de leden het gevoel te geven dat ze meer directe invloed hebben.

In de PvdA kon een lid tot voor kort zijn of alleen kwijt op afdelingsvergaderingen. Op provinciaal en landelijk niveau was enkel sprake van representatieve democratie. Afgevaardigden treden daarin op namens de afdelingen. Toen Ruud Koole partijvoorzitter was, ging hij actief gebruikmaken van een tot dat moment dode letter in de partijreglementen. Door middel van ‘ledenraadplegingen’ werden belangrijke beslissingen weggehaald bij vergaderingen. Langs die weg zijn lijsttrekkers aangewezen (Wouter Bos, Thijs Berman) en één keer ging het om correctie van de Tweede Kamerfractie. Die prefereerde een door het volk gekozen burgemeester boven een door de raad benoemde. Tot schrik en verbazing van de politieke leiding hield de partij vast aan benoeming door de raad, in lijn met het verkiezingsprogramma.

4 Koole opvolger, Michiel van Hulst, wilde een volgende stap zetten: invoering van spreekrecht en stemrecht van de individuele leden bij het partijcongres. Zijn voortijdig aftreden gooide roet in het eten, maar Lianne Ploumen maakte dit punt tot hoeksteen van de democratisering van de PvdA. Gekozen werd voor een hybride model. Bij inhoudelijke onderwerpen mogen individuele leden meestemmen, waarbij hun voorkeuren voor 25% meetellen in de uitslag. De keuzen van afdelingsafgevaardigden en leden van het partijbestuur vertegenwoordigen 75% van de stemwaarde.

Bij het partijcongres van 14 en 15 maart 2009 (ook revolutionair omdat de PvdA nooit eerder op zondag had gecongresseerd; dat deed de SDAP overigens wel) werd dit hybride model voor het eerst toegepast. Formeel was het een experiment, want de reglementswijziging werd pas op 14 maart opgenomen in de statuten. Op twee momenten tijdens het congres werd direct een opmerkelijk resultaat geboekt.

Bij de allereerste keer dat anderen dan afgevaardigden mochten spreken, ging het om de algemene ronde over de ‘resolutie’ over het integratiebeleid, *Verdeeld verleden, gedeelde toekomst*. Daarbij kwamen zes leden aan het woord. Twee van die sprekers waren opmerkelijk, wat duidde op een zekere regie. Het waren Job Cohen en Ahmed Aboutaleb, de burgemeesters van Amsterdam en Rotterdam. Zij kwamen hun steun betuigen aan de voorliggende resolutie. Direct werd duidelijk dat als zulke prominenten aan het woord zijn de spreektijd overschreden mag worden. Iemand in de zaal vroeg nog of ook Hans van Mierlo het spreekgestoelte zou bestijgen: als het bij D66 moeilijk wordt, dan sust die daar als eenvoudig lid uit Amsterdam de gemoederen.

Het tweede opmerkelijke moment was de stemming over een motie over het afsteken van vuurwerk. Er ligt een burgerinitiatief om dat onderwerp te bespreken in de Tweede Kamer. In de motie werd op voorhand geconcludeerd dat de Kamerfractie niet mee moest gaan met een dergelijk verbod. Dat mag een respectabel standpunt zijn, maar het doet in de ogen van sommigen geen recht aan een burgerinitiatief als je al op voorhand een onwrikbaar standpunt inneemt. Het advies van het partijbestuur aan het congres was om de motie over te nemen. Wat gebeurde er tijdens de stemming? Via het opsteken van stemkaarten kon de uitslag niet worden vastgesteld, dus moesten de afgevaardigden gebruikmaken van de stemkastjes en werden de stemmen van de individuele leden bij handopsteken geteld. Wat bleek was dat

INTERVENTIE

de stemming onder afgevaardigden een meerderheid opleverde voor het overnemen van de motie. Van de individuele leden was echter meer dan tweederde tegen en dat gaf de doorslag: de motie werd verworpen. Lillianne Ploumen rende naar het spreekgestoelte om enthousiast te melden dat deze uitslag het belang bewees van het geven van ruimte aan de leden om op het congres mee te praten en mee te stemmen.

Intussen vroeg ik mij af hoe het nu kon dat die paar honderd aanwezige individuele leden stemden zoals ze stemden. Daarom ging ik eens na wie er zoal op de tribune zaten. Het waren voor een zeer groot deel mensen met een bestuurlijke functie op lokaal niveau (wethouders, raadsleden) of mensen die een dergelijke functie hadden gehad. Voor hen is een congres een manier om te netwerken en als je mee mag stemmen is dat mooi meegenomen. Zo blijkt de versterking van de ledendemocratie in de PvdA mogelijk als effect te hebben dat een meer bestuurlijke insteek wordt gekozen. Immers, al die wethouders en raadsleden zijn gevoelig voor de grote betekenis van het luisteren naar burgers en zij vinden dat meestal belangrijker dan de precieze uitkomst van de besluitvorming. Of een groter accent op bestuurlijke overwegingen een gewenste uitkomst was van de introductie van ledenstemrecht op partijcongressen is onwaarschijnlijk, maar in een bestuurlijke partij als de PvdA is zo'n effect niet vreemd.

ARIE DE JONG

Voorzitter PvdA-gewest Zuid-Holland

Waterschapsfiasco

Waterschappen hebben voornamelijk een technische, uitvoerende taak: het regelen van de waterhuishouding. Sinds vorig jaar wordt het bestuur van deze instanties niet meer gekozen via een personenstelsel maar via een lijstenstelsel met belangengroeperingen — die overigens wel toestemming behoeven van het stembureau. Ook politieke partijen kunnen zich nu als participant aanmelden. In november 2008 konden ingezetenen van 18 jaar

en ouder voor het eerst een stem uitbrengen op een kandidaat van een van deze lijsten. Via benoemingen werden daarnaast de 'geborgde zetels' bezet (voor de categorieën Ongebouwd, Natuurterreinen en Bedrijven).

Dit hybride karakter van de waterschapsverkiezing is een wonderlijke constructie — zeker als bedacht wordt dat waterschappen al politieke relaties onderhouden met de landelijke overheid, provincies en gemeenten. Ze adviseren over de bebouwingsschiktheid van locaties en hebben een vinger in de pap als het om ruimtelijke ordening gaat. Bovendien zijn de Provinciale Staten in zekere zin de 'wetgever' van de waterschappen. Het gemengde karakter van deze verkiezing wordt nog geaccentueerd doordat sommige partijen als ledenpartij functioneren, en zodoende geëquipeerd zijn voor overleg en open discussies met hun achterban of electoraat, terwijl deze democratisch noodzakelijke verantwoordingsplicht bij andere partijen ontbreekt — denk aan Water Natuurlijk, Algemene Waterschapspartij, Werk aan Water en de overige lokale groeperingen.

Daarnaast roept het landelijke opkomstpercentage van 24% bij de waterschapsverkiezing in 2008 de vraag op naar de mate van representativiteit en legitimiteit van de waterschapsbesturen. Moet bij zo'n percentage de uitslag niet als ongeldig worden verklaard? Moet überhaupt bij bepaalde verkiezingen niet overwogen worden de stemplicht in te voeren? 'Tegenwind', zo typeert de voorzitter van de Unie van Waterschappen de uitslag onderkoeld. Deze is echter eerder een fiasco te noemen.

De nieuwe verkiezingsstructuur is te overhaast en te weinig op haar consequenties doordacht tot stand gekomen en is, zo laten de cijfers zien, door het electoraat afgestraft. Bij vergelijking van de waterschapsverkiezing van 2008 met de raadsverkiezing van 2006 (opkomst 58%), blijkt dat de vier meedingende gevestigde politieke partijen het er slecht vanaf hebben gebracht. CDA, PvdA, VVD en CU/SGP, die in bijna alle waterschappen deelnamen, behaalden landelijk gezien gezamenlijk slechts 30,5% van het aantal stemmen dat ze bij de raadsverkiezingen in 2006 wisten te bemachtigen (zie tabel). De landelijke totalen heb ik berekend